

بجضور شاه از برای مواقعی ذخیره کنیم که در آن مواقع باید آنرا استعمال کرد.

هشترودی - بنده عرض میکنم این دو عید از اعیاد ملی است و سلطنت ما هم سلطنت ملی است این معروف است منکرهم ندارد سلطان هم خود یک قوایی و امتیازی برای خودش در این عید قرار داده است برای اینکه یک تعظیم و تمجیدی از شاه شود و برای شکره اسلام خوب است که یک عده بروند

ناصرالاسلام - میخواستم عرض کنم همان نکته را که آقای تقی زاده فرمودند خوب است رجوع شود بترتیب سایر ممالک اگر در همه جا معمول است ما هم معمول داریم اگر معمول نیست که هیچ اینقدر در این باب مذاکره نباید کرد.

کاشف - اگر بخواهیم تاسی پارلمانهای دیگر کنیم بنده سراغ دارم پارلمانی را که در این مواقع هیئتی بدیدن سلطان می روند خوب است برای اینکه اخته برداشته شود رای بگیریم که بروند

وکیل الرعایا - بنده می خواستم عرض کنم این اشتباه نشود این هیئت برای این نمی روند که در صف سلام بایستند و قبل از ظهر هم نمی روند بلکه بعد از ظهر می روند در طرف عصر و بآن احتراماتی که لازم است این مقام را بپذیرائی میکنند خوب است همان هیئت رئیس بروند.

رئیس - چون در این دوره اول است که می خواهیم این کار را بکنیم خوب است رای بگیریم (عده گفتند خوب است رای بگیریم)

رئیس - پس از برای رفتن فردا رای میگیریم باینطور که هر کس رای دارد برای اینکه یک هیئتی فردا برای تبرک بحضور نایب السلطنه بروند قیام نماید (حاضر ۴۸ نفر) (قائمین ۲۷ نفر)

رئیس - حالا رای میگیریم برای اینکه این هیئت را مجلس انتخاب کند یا هیئت رئیس انتخاب کند (جمعی گفتند خود هیئت رئیس بروند)

رئیس - هر کس رای دارد بر اینکه هیئت رئیس بروند فوراً قیام نماید (حاضر ۴۸ نفر) (قائمین ۳۳ نفر)

رئیس - کافندی است که از انجمن ارامنه نوشته اند خوانده میشود (ذکاء الملك کافند انجمن ارامنه را قرائت کرد)

رئیس - اولاً بمناسبت اینکه این بنده هم جزء کمیسیون انتخابات بوده ام خوب است توضیحاً این یک مطلب را که راجع بمسئله انتخابات است عرض کنم اینها تصور کرده اند که از آن ها یک حق مساواتی مضایقه شده است و بالعکس در کمیسیون انتخابات این مسئله منظور شد که اگر بطور تساوی ملل غیر مسلم ایران شرکت بکنند در انتخابات منتخب و منتخب هیچ وقت اکثریت نخواهد داشت و برای اینکه از آنها و کیلی در مجلس باشد همین کردند که از آنها یک نفر مبعوث شود این یک جوابی بود که بنده نظر کمیسیون انتخابات را خواستم عرض کرده باشم آقایان دیگر هم آنچه هستند که در کمیسیون انتخابات بوده اند البته این عرض مرا تصدیق خواهند کرد (ظلماً تصدیق کردند)

منقصر السلطان - چون باید حفظ قانون و نظامنامه خود مانرا بشناییم و اگر بخواهیم

ملاحظه اینکه ارامنه باین قسم که نوشته اند و سه نفر وکیل خواسته اند از آنها بپذیریم خلاف نظامنامه انتخابات کردیم و نمی توانیم تغییر بدهیم اگر بخواهیم تغییر بدهیم اغلب نقاط خود ایران شاید خیلی از شهرهای کوچک یا بعضی از قصبه های ایران هم بخواهند مستقلاً وکیل بفرستند مثل اینکه در نطنز هم در چندی قبل استدعا کرده بودند که یک نفر وکیل مستقلاً بمجلس شورای ملی بفرستند پس در اینصورت ما نمی توانیم برای خاطر یکی یا دو نفر وکیل نظامنامه انتخابات را بهم بزیم و این خیلی اشکال پیدا میکند بنده خیلی افسوس میخورم آنها هم خیلی زحمت کشیده اند ولی نمیشود.

رئیس - بمناسبت اینکه وقت منقضی شده است قبل از آنکه داخل مذاکره شویم در این مبحث چون در این خصوص نوشتجانی هست که از انجمن ها و هیئت مدیره بکمیسیون مالی و کمیسیون فوق ماده که حالا قرائت آنها هم البته لازم است و در اینجا خیلی طول میکشد باین مناسبت هیئت رئیس صلاح میداند که بدو در یک کمیسیون بموقع مذاقه و ملاحظه گذاشته شود آن نوشتجات را هم آنجا مطالعه بکنند از روی آن نوشتجات رای خودشان را بمجلس پیشنهاد کنند آنوقت در صورت لزوم این مطلب مذاکره خواهد شد.

(اتفاقاً گفتند صحیح است)

رئیس - تعیین کمیسیون روزشنبه خواهد افتاد مناقشات درباره اکثریت تام یا اکثریت نسبی برای روزشنبه است حالا دیگر مجلس علنی منقضی است آقایان تماشاچی و مخبرین تشریف ببرند بقدر چهار دقیقه مجلس خصوصی خواهد بود.

(مجلس نیم ساعت از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۲۵

صورت مذاکرات یوم شنبه ۱۱ شهر

ذی حجة الحرام ۱۳۲۷

مجلس دو ساعت و ده دقیقه کم قبل از غروب در تحت ریاست ممتازالدوله نایب رئیس دوم منعقد عده حاضر (۵۲) نفر معاضد الملك خلاصه مذاکرات جلسه قبل را قرائت کردند چون در صورت مجلس نوشته شده بود تلگرافی از حضرت آیه الله خراسانی قرائت شد مشعر بر تبریک و انتخاب پنج نفر از مجتهدین طراز اول.

محمد هاشم میرزا - در ماده دوم قانون اساسی چون لفظ طراز اول نیست خوبست در صورت مجلس هم لفظ طراز اول نوشته نشود.

آقامیرزا احمد - در خصوص اخذ رای هم در خلاصه اشتباهی شده است رای گرفته بود برای اصل رفتن یک هیئتی خدمت نایب السلطنه برای تقدیم تبریک و در صورت مجلس نوشته شده است در خصوص رفتن هیئت رئیس رای گرفته شد.

نایب رئیس - اصلاح میشود امروز دو کمیسیون باید انتخاب شود یکی برای ملاحظه آن کافند انجمن ارامنه دیگر برای ملاحظه دو ماده قانون انتخابات خوبست اول آن کمیسیون را که برای ملاحظه کافند ارامنه لازم است انتخاب نمایم.

حاجی محمد اسمعیل کاشف - آن دو ماده راجع بقانون انتخابات خوبست بهمان کمیسیون تصحیح نظامنامه ما رجوع شود.

نایب رئیس - امروز قرار شد کمیسیون مخصوص انتخاب شود نمیتوانیم حالاً تغییر قرارداد امروز را بدهیم.

تقی زاده - برای شکایت از انتخابات وغیره از قبیل همین تصحیح ماده قانون انتخابات بیک کمیسیون دائمی باید رجوع شود مثلاً از نظرسکایت میرسد و وکیل میخواهند و اعتبارنامهها میرسد لازم است تمام این مطالب بیک کمیسیون رجوع شود.

نایب رئیس - حالا فراری که یریز داده شده بهم نمیزنیم و شش نفر انتخاب میکنیم برای ملاحظه کافند ارامنه.

موتمن الملك - اگر بناشود بکمیسیون تصحیح نظامنامه ما رجوع شود من استعفا میدهم و اگر بخواهند کمیسیون دیگری انتخاب کنند استدعا دارم بنده را انتخاب نکنند (در این موقع ورقه توزیع و رای گرفته شد - عده حاضر ۵۲ نفر)

حکیم الملك - بنده اعتقاد این است که در اطاق دیگر استخراج آراء بشود که وقت مجلس تصبیع نشود.

نایب رئیس - عیب ندارد سابق هم میبردند در خارج استخراج میکردند حالا جناب آقا شیخ اسماعیل و آقا سید محمد رضا و وکیل التجار و آقای نواب بروند اطاق دیگر استخراج آراء بنمایند (در این موقع این چهار نفر باطاق دیگر برای استخراج آراء رفتند)

نایب رئیس - انتخاب یک کمیسیون دیگر هم لازم است از برای دو ماده قانون انتخابات و بعد از خواندن بقیه نظامنامه شروع میشود با انتخاب (در این موقع شروع بقرائت نظامنامه گردید) و از ماده ۱۳۷ تا آخر نظامنامه قرائت شد و مذاکرات لازمه بعمل آمد.

رئیس - دوره دوم نظامنامه تمام شد این دفعه که قرائت میشود در هر ماده رای گرفته میشود

معاضد الملك - نتیجه استخراج رای برای کمیسیون رسید کی به اریض ارامنه در خصوص درخواست سه نفر نماینده از این قرار است. (اسدالله میرزا) ۲۷ رای (تقی زاده) ۲۵ رای (حسنعلیخان) ۱۶ رای (میرزا محمد علی خان) ۱۴ رای (متین السلطنه) ۱۴ رای (اسدالله خان) ۱۳ رای (سلیمان میرزا) ۱۳ رای

ممتازالدوله - چون شش نفر باید انتخاب شود و بین اسدالله خان و سلیمان میرزا اتفاق افتاده است پس باید بین این دو نفر بطریق قرعه بکنفررا تعیین کرد (اسدالله خان قرعه معین شد)

میرزا محمد علی خان ترییت -- بعضی از مواد نظامنامه رجوع شد بکمیسیون و هنوز نیامده است چطور می شود در دفعه دیگر در آنها رای گرفت.

اسدالله میرزا - تمام آنها در یک حکم نیست بعضی یک اصلاحی شده قرائت میشود و رای گرفته می شود و بعضی جزء مبتکرات است که وقتی بمجلس می آید دوره اول آنها است البته در آنها در همان قرائت رای گرفته نمی شود و بلکه باید طبع شده بین و کلا توزیع شود.

حاجی سید نصر الله - لکن تمام آنها باید

در یک مرتبه مرتب خوانده شود لکن آن موادی که دفعه اولی قرائت آنهاست معلوم است در باب آنها رای گرفته نمیشود .

رئیس - خواهش میکنم از اعضای این کمیسیون که فردا صبح حاضر شده رئیس و منشی خود را انتخاب نمایند عجله ده دقیقه تنفس است **نایب رئیس** - مطابق قرارداد پریروز باید ۶ نفر برای کمیسیونی که دوماهه نظامنامه انتخابات را بنظر دقت مطالعه بکنند و راپورتش را بمجلس بدهند یکی ماده (۱۹) و یکی ماده (۲۲) معین بشود .

حاجی سید نصرالله - باید معین شود که این کمیسیون میخواهد چه بکند برای این که این دو مطالعه را بکنند چون ماده (۱۹) میگوید که اکثریت نسبی کافی است و ماده (۲۲) میگوید اکثریت تام را باید بشود اگر کمیسیون بعد از نظر خود ثابت نمود که بین این دو ماده یکتوقع ممکن است جمع کرد که بسیار خوب و اگر یافت بین این دو ماده تناقض است آنوقت در این باب باید یک قرار داد جدیدی بدهد پس کمیسیون در این باب باید یک قرارداد صحیحی بگذارد و زمینه خودش را بداند که چه باید بکند

محمد هاشم میرزا - چون آنروز در اینجا دودسته بودند بعضی ماده ۱۹ را شامل ماده ۲۲ نمیدانستند و میگفتند با اکثریت تام باید انتخاب شود و بعضی میگویند ماده ۱۹ شامل ماده ۲۲ هست و اکثریت نسبی کافی است در این صورت کمیسیونیکه تشکیل میشود باید از هر دودسته منقسم شود

میرزا مرتضی قلیخان - بنده اعتقاد این است که محتاج بشکلی که کمیسیون دیگر نخواهیم بود و باید بهمان کمیسیون تصحیح نظامنامه رجوع شود و محتاج بکمیسیون دیگر نخواهیم بود

نایب رئیس - پریروز در این خصوص صحبت شد و اکثریت در این شد که کمیسیون مخصوص تشکیل شود چنانچه در خلاصه هم نوشته شده است

مرتضی قلیخان - پریروز اینطور نشد که رای گرفته شود که بکمیسیون دیگری رجوع شود همین قدر رئیس گفت که باید بکمیسیون رجوع شود و آقایان ساکت بودند و حالا ممکن است بقیام و قعود رای گرفت .

نایب رئیس - در صورت مجلس که قرائت شد نوشته بود که بکمیسیون دیگر باید رجوع شود و حالاهم که خلاصه قرائت شد کسی اعتراض نکرد

آقا شیخعلی - بهمان کمیسیون تصحیح نظامنامه مکرر رجوع شود چه عیب دارد

نایب رئیس - عرض کردم در خلاصه نوشته شده است که باید بکمیسیون دیگر رجوع شود و در آخر هم نوشته شده که رئیس گفتند در جلسه آتیه انتخاب خواهیم کرد برای اینکه در این دو ماده (۱۹ و ۲۲) ملاحظات کنند

فاتح الملک - بهمان کمیسیون نظامنامه ها خوب است رجوع شود و گمان نمیکنم در این خصوص کسی حرفی داشته باشد برای اینکه اطلاعات آن آقایان زیاد است

اسدالله میرزا - اگر بآن کمیسیون رجوع شود بنده نخواهم بود و استعفا خواهم داد

موتمن الملک - قبل از این هم بنده کردم بنده را ننویسید در آن کمیسیون گویا اشتباه شده بود بآن کمیسیون کافذ ارامنه و بنده عرضم این کمیسیون بود که این دو ماده نظامنامه انتخابات بآن رجوع خواهد شد .

(در این موقع ورقه رای توزیع و رای گرفته شد)

نایب رئیس - لازم میدانید در اینجا استخراج شود یا در اطاق دیگر (گفتند در اطاق دیگر استخراج آراء شود)

نایب رئیس - پس خوب است آقایان معین - الرعايا و مرتضی قلیخان و وزیرزاده بروند در اطاق دیگر استخراج نمایند حالا بعضی امتیازنامهها از وزارت معارف فرستاده اند بمجلس و تکلیف آنها معلوم نیست و صاحبان آنها هم از وزارت معارف مطالبه جواب میکنند برای اینکه مشغول خواندن نظامنامه هستیم صلاح میدانید یک کمیسیون برای آنها انتخاب کنیم که در آن کمیسیون ملاحظه شود بعد نتیجه بمجلس بیاید

وکیل التجار - این نظامنامه نزدیک است تمام شود و بعد از اتمام نظامنامه شروع میشود با انتخابش کمیسیون بطریقی که در آنجا نوشته شده است و یکی از آن کمیسیونها مخصوصاً متعلق بهمین مطالب است که کمیسیون معارف و علوم و فوآند عامه است پس خوب است چند روز هم تأمل شود که نظام نامه گذشته و کمیسیونها انتخاب شده بهمانها رجوع شود .

حاجی محمد اسمعیل کاشف - باین ترتیب که ما دیر میآئیم همین قسم تمام کارها معطل میماند و کار از پیش نمیرود خوبست آقایان سر ساعت حاضر شده که نظامنامه زود بگذرد .

نایب رئیس - پس رای آقایان همین است (گفتند بلی همین است)

لسان الحکما - خوبست از حالا استقبال کنیم همین نظامنامه را که در دست است ما در آنجا دو جور کمیسیون داشتیم یکی کمیسیون مبتکرات است که ابتدا از آنجا مطالب بمجلس میآید مثلاً قانونی مینویسند و آن قانون را بمجلس میآورند یکی کمیسیون مخصوص است مطالبی که کمیسیون مبتکرات مینویسد طبع و توزیع میکند و بین و کلا تقسیم میکند و مطلبی که رجوع بکمیسیون مخصوص میشود اولاً در مجلس یکمرتبه قرائت میشود اگر در مجلس پذیرفته شد و مجلس آن را قابل توجه دانست آنوقت مجدداً بکمیسیون رجوع میشود والا مجلس رد میکند .

تقی زاده - بلی آن امتیاز نامه ها باید در مجلس قرائت شود .

نایب رئیس - آنها را از کمیسیون رئیسه میآوریم که در مجلس خوانده شود اگر تصویب کردند بکمیسیون رجوع میشود فردا سه ساعت بغروب مانده مجلس تشکیل میشود موضوع مذاکرات بدو راپورت کمیسیون اعتبارنامه هست و بعد شروع بقرائت نالت نظامنامه خواهد شد و در هر ماده اخذ رای خواهد شد (در این موقع نایب رئیس حرکت کرده و مجلس ختم شد)

(تقی زاده در حال قیام و کلا اظهار داشت باید اذقلا سه روز فاصله بین این دو قرائت شود)

جلسه ۲۶

صورت مذاکرات یوم یکشنبه ۱۳ شهریور

ذی حجة الحرام ۱۳۲۷

(مجلس دو ساعت قبل از غروب منعقد گردید)
(معاضد الملک خلاصه جلسه قبل را قرائت کردند)
(چون در خلاصه نوشته شده بود وکیل الرعايا غایب بود)

وکیل الرعايا - باینکه مجلس بنده را مأورکاری کرد و بهمان کار مشغول بوده ام باز حق دارد مجلس بنده را غایب بنویسد یا خیر .

رئیس - شما غائب نیستید اشتباهاً نوشته شده است .

حاجی شیخعلی - بنده میخواستم عرض تبریک بدو نفر نماینده که از طرف مجلس انتخاب شده اند عرض کنم امیدواریم از افکار آنها ب نتیجه حسنه برسیم .

رئیس - موضوع مذاکرات امروز راپورت تلگرافی تبریز و راپورت های کمیسیون اعتبارنامه کافذ وزارت مالیه در خصوص تفاوت عمل خراسان و کافذی است که از وزارت داخله رسیده و امتیاز بلورسازی (ذکاء الملک تلگراف تبریز را قرائت کردند)

آقا شیخ اسمعیل نوبری - اگر مجلس صلاح بداند یک تشکری از طرف مجلس از رؤسای قشون بنماید .

وکیل التجار - بیشتر لازم میدانم بواسطه قدری اطلاعات داخلی و خارجی که تحصیل شده است بوزارت جنگ تأکید شود که در قلع و قمع اشرار این طرف مثل اشرار شاهسون اردبیل تسامح نشود و حالا که اردوی بزرگی تشکیل شده و دولت مخارج میدهد این اشرار و رحیم خان راقع و قمع نمایند که باز بعد از زمستان دچار زحمات آنها نشویم و گوش باستهال آنها ندهند .

رئیس - آنچه بنده اطلاع دارم در جلسه امروزی وزراء قرار قطعی داده شده است در این باب .

وکیل الرعايا - حالا که وزرای مشغول داریم خوبست بخود آنها اعتماد نموده و اگذار نماییم **معاضد الملک** - اسامی اعضاء کمیسیونی است که دیروز برای آن دو ماده نظامنامه انتخابات معین شد و بردند در آن اطاق استخراج آراء نمودند **لسان الحکما** - سلیمان میرزا - آقا شیخ اسمعیل صدیق حضرت - و حیدر الملک

صدیق حضرت - چون بنده در کمیسیون عضویت دارم لذا از عضویت این کمیسیون استعفا میدهم **تقی زاده** - بنده هم چنانچه صدیق حضرت گفتند در دو کمیسیون عضویت دارم و از این کمیسیون استعفا میدهم

معاضد الملک - پس آقای مرتضی قلیخان و هم الملک بر حسب اکثریت منتخب شدند

رئیس - از این آقایان استعفا دارم هر چه زودتر رئیس و منشی خود را انتخاب نموده مشغول شوند .

وکیل التجار - استعفا دارم در موقعیکه اطلاع میدهند برای انتخاب کمیسیون هر کس بخواهد